

Rok 1620: Reformace katolická 13.

Dnes se katolictví naklonění historici pokoušejí přepisovat pobělehorskou historii, kterou vykreslují jako rozkvétající barokní období, ve kterém se většina nekatolíků radostně vrátila do lůna Církve.

Další čtení na pokračování knihy Tomáše V. Bílka Reformace katolická aneb obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské, která vyšla v roce 1892. Poskytne nám bohaté autentické informace z tohoto období a dobový katolický pohled na události po bitvě na Bílé hoře.



Rok 1620: Reformace katolická 13.

K provedení reformace na statcích Vchynského, obzvláště na *panstvích Rumburském, Hanšpachském, Kamenickém a Benešovském* (Bensen), kde lidé poddaní urputně v bludech svých až dosavad trvali a k víře katolické přistoupiti nechtěli, vedle nařízení král. místodržících ze dne 5. července r. 1630. posláno bylo komisaři reformace Humprechtovi Černínovi 100 vojáků pěších a 20 jízdných. (R. 109/12.) O nezdaru této reformace na *panství Hanšpachském* podal zprávu arcibiskupský komisař děkan budyšínský Řehoř Khacmann z Maurug 30. července r. 1630., dle které sedláci hanšpachští se bouřili, v Lobdově (Lobendau) i násilně do fary za doby noční vrazili a všechno pobrali, mnozí pak uprchli, zejména sedláci z Hilgersdorfu, Rirsdorfu (Röhrsdorf), Horního a Dolního Einsiedelu, kteří, sebravše obilí s polí pomocí Sasíků, přes pomezí je odvezli. Jenom v městě Hanšpachu, když tam vojsko přišlo, přihlásilo se 180 osob k zpovědi, ženy však a služebné osoby ženské zpěčovaly se jíti k zprávě Boží. — Lepšího poněkud úspěchu měla reformace na *panství Rumburském*, kde ve Warnsdorfu a Hennersdorfu všickni bezmála poddaní dostavili se k sv. zpovědi. — Také na *panství Lovosickém* napraveno bylo r. 1628. v Lovosicích a jeho okolí po dlouhém odporu pomocí vojska 1575 poddaných nekatolických. Mimo to získali jesuité z kolleje pražské v kraji Litoměřickém v okolí města Litoměřic 200 nekatolíků, na statcích *Skalce a Stolínkách* někdy Adama Hrzana v třech městysích 237, na *panství Libochovickém* Adama ze Šternberka 471, na statku *Krupce* (Graupen), již před tím katolickém, ještě zbytek nekatolíkův (91) a na čtyřech jiných statcích 196 poddaných. — Když však misionáři odešli, lid poddaný na vytčených panstvích přilnul opět k bludařství, zvláště za doby vpádu Sasů do Čech, o čemž nížeji pojednáme.

V *krajích Čáslavském a Chrudimském* předsevzata byla reformace lidu poddaného r. 1628. pouze pomocí jesuitů kolleje kutnohorské, neměla však zdaru skoro žádného. Neboť jenom na statcích kolleji jesuitské náležejících obrácen byl lid poddaný rozličnými tresty a pokutami, takže poddaní z vesnic *Černína, Předbořic a Bahna* vzdorovali jesuitům a utekli s dobyt看 a nábytkem z dědin svých. Též v *Týnci nad Labem* jesuité hleděli marně přivésti lid k víře katolické. Také v *Německém*

Brodě, ochranném to městě hraběte Trčky, náležejícím na ten čas k panství Lipnickému, měšťané nekatoličtí nechtěli od víry své upustiti, takže jesuitu z kolleje kutnohorské tam vyslaného žádný měšťan ani do bytu nepřijal. Brzy však, pohnuti byvše příkladem samého císaře Ferdinanda II., jenž na cestě své v Brodě třem mším sv. po sobě na kolenou byl přítomen, přijali všickni měšťané v počtě 809 učení církve katolické a vyhověli tak přání pána svého Trčky a napomenutí papežského vyslance Karaffy, který tam s kardinálem Harrachem právě meškal a na den Božího Těla slavný průvod sám vedl. — Mimo to jesuité získali r. 1628. *ve Vlašimě* (kr. Kouřim) na panství Talmberka jenom několik měšťanův a r. 1629. na 900 poddaných; potom *na panství Litomyšlském* (kr. Chrudim) vdovy Polyxeny z Lobkovic 470 nekatolíků. (Schmidl III. 906 & 970.) Na ostatních panstvích kraje Čáslavského, Kouřimského a Chrudimského byli poddaní většinou nekatolíky.

V *kraji Hradeckém* působila reformace jesuitům kutnohorským největší obtíže na statcích u Hor Žamberských, zejména na panství *Orlickém* (Erlitz) Theodora Sudy Řeneckého z Řenec a na panství *Žamberském* barona Mikuláše z Bubna, zvláště pak na panstvích *Kyšperku* (Supí Hora) a *Brandýse nad Orlicí*, kde poddaní od víry své upustiti nechtěli dle příkladu pána svého *Karla ze Žerotína*, ochrance jednoty Českých bratří, který pro náboženství r. 1628. s manželkou svou Kateřinou, roz. z Waldšteina, do Vratislavě se vystěhoval, ale brzy s cís. povolením na panství svém Přerově (na Moravě) se usadil. Přece však neunavenou vytrvalostí jesuitů, podporovaných vydatně přísností cís. komisařů reformačních, bratří Otty a Fridricha z Oppersdorfu, na panstvích vytčených r. 1629. obráceno bylo 3261 osob (z nichž v Kyšperku 770, v Polici 339, v Žamberku 923), na panství pak Brandýském teprve r. 1630. na 1148 poddaných. (Schmidl III. 970 a n.)

Když se takto mocně provozovala reformace poddaných, na panstvích a statcích soukromých, zůstávalo *na statcích duchovních i na panstvích komorních* mnoho poddaných nekatolických, jejichž náprava vrchnostem duchovním a hejtmanům cís. panství byla ponechána. Tak byli *na statcích kapitoly hradu pražského* ještě r. 1629. poddaní na větším díle nekatoličtí,

takže na ně mnozí okolní statkáři ukazovali, říkajíce, že, když kapitola, která příkladem by býti měla jiným, poddané své k víře katolické přivede, oni také proti tomu nebudou, aby poddaní jejich katolickou víru přijali. Pročež poručili král. místodržící 17. května r. 1629. kapitole, aby poddané své nejdéle do sv. Jakuba k víře katolické přivedla. (R. 109/12.) — *Na komorních panstvích Benátkách, Lysé a Přerově* bylo r. 1629. nekatolických poddaných 439 s ženami a 192 dětí, z nichž čítalo *panství Benátské* 183 poddaných, totiž: Benátky Staré 36, Milovice 13, Lipník 17, Mladá 6, Čilec 5, Dvory 8, Kbely 15, Vrutice 24, Obodř 3, Straky 6, Stará Lysá 8, Zbožíčko 8, Slivno 1, Zdětín 8, Sedlec 8 a Podolec 11; *panství Lysské* 151 poddaných, totiž: Strakov 22, Kostomlaty 12, Lány 45, Kronětice 2, Šibice 6, Zboží 18, Drahelice 11, Kostomlatky 12, Ostrá 15 a Litol 8; *panství Přerov* 105 poddaných, totiž: Přerov 31, Semice 31, Třebestovice 14, Velenka 6, Vesec (Vesce) 4 a Sedlčanky 19. (R. 109/12.) Proto od král. komory 30. července r. 1629. hejtmantu dotčených panství Fridrichovi z Matas poručeno bylo, aby poddaní vkládáním vojska k náboženství katolickému byli nuceni. (R. 109/1.) Dle zprávy téhož hejtmana 16. října r. 1629. z Lysé hejtmantu kraje Boleslavského Jetřichovi Špetlovi z Janovic v příčině náboženství učiněné, přistoupili na dotčených panstvích již skoro všickni poddaní osedlí i s manželkami svými k náboženství katolickému, avšak bylo tam ještě 193 dětí od 10 let stáří poddaných osedlých i neosedlých, též 239 podruhův a 166 podruhyň náboženství nekatolického. Pročež od král. komory české 2. listopadu r. 1629. dotčenému hejtmantu panství pro jeho váhavost v reformaci bylo nařízeno, aby všechny osoby nekatolické do sv. Ondřeje k víře katolické přivedl, jinak že by tam vojsko bylo posláno. (R. 109/1.) Mimo to poručila král. komora 8. srpna r. 1629. hejtmantu benátskému, aby grunty pozůstalé po některých poddaných a sousedech *z města Lysé* zběhlých (zvláště těch, kteří r. 1626. odcházejíce pro náboženství domy své zapálili, takže celé město shořelo), k ruce královské komory byly ujímány, prodávány a jinými hospodáři osazovány; ale pokudž by nějaké dítky od *zběhlých* byly zanechané, ty aby braly díly své na roky a manželkám aby se třetí díl vydával. (R. 109/12.)

Též konfiskováno bylo jmění po sousedech *z města Nových Benátek* nad Jizerou pro náboženství ušlých: zvláště pak k nařízení komory české ze dne 11. dubna r. 1631. ujaty byly tři domy (1 v městě a 2 na Podolci s grunty), kteréž emigrant *Adam Strakonický*, v království Polském ve vsi Vlasaticích zůstávající, zanechal a příteli svému Zachariáši Fialkovi odevzdal; neboť takové najednání i zápisy vedle cís. patentů neměly žádné moci, takže *takové spravedlnosti po osobách nekatolických ven ze země vyšlých ne na přátely, ale na král. komoru připadaly*. (C. 215, B. 39.) — Rovněž na komorním *panství Brandýském* sousedé města Brandýsa n. L., *Adam Chytreus* (Chytrý) a *Jan Wencenberger*, pro náboženství ze země odešli, propadli domy zanechané, které právem odběžným k ruce císařově byly konfiskovány a prodány. Přece však vydán byl k rozkazu komory české ze dne 12. července r. 1634. dceři Chytrého závdavek 300 kop mš. na summu trhovou per 900 kop za dům jejího otce složený. Wencenbergerovi pak, který se stal katolíkem, k nařízení komory české ze dne 20. srpna r. 1638. propustily se vejrunky za dům jeho prodaný pod tou výminkou, aby se opět na panství Brandýském osadil. (Arch. místodr. C. 215, B. 40.)

Na komorním *panství Poděbradském* zjištění byli vězením od komisařů reformačních dva sousedé poděbradští, *Martin Formánek* a *Jiří Horák*, protože nechtěli k náboženství katolickému přistoupiti. (R. 109/12.)

Také na komorním *panství Pardubickém* trvali osadníci městyse *Dašic* ještě r. 1635. urputně při víře nekatolické, nesvětíce svátků katolických, slavili památku Jana Husi a Jeronýma Pražského, hodovali v sobotu pod večer a dávali si od literátů svých zpívati hymny protestantské a písně složené na potupu katolíků. Proto žádali misionáři k obnově náboženské zřízení pomoci vojenské k pokoření osadníků dašických nezbytně potřebné. (Dle zprávy komise reform., Arch. arcibisk. list. z roku 1635.)

Konečně vytknouti třeba, že i na komorních panstvích trpíni byli nekatoličtí úředníci, ačkoli cís. resolucí ze dne 26. září r. 1629. na jejich odstranění bylo naléháno. (R. 109/1.)

Z toho, co o reformaci na statech duchovních a panstvích

komorních praveno, vysvětluje, že správci a hejtmané těchto statků málo dbali o to poddané své přivést k víře katolické. Jejich příkladem následoval přede všemi jinými Albrecht z Waldšteina v knížectví svém Fridlandském, jak hned ukážeme.

Reformace na panstvích a statcích v knížectví Fridlandském.

Waldštejn nechtěl z příčiny již vytčené zaříditi na panstvích a statcích svých ony prostředky přísné a ukrutné, jichž komisaři katolické reformace vůbec užívali k vyhlazení evangelické víry a k obnovení náboženství katolického. Proto nařídil, aby reformace v knížectví jeho mírnými prostředky znenáhla byla předsevzata. K tomu účelu povolal již koncem měsíce prosince r. 1622. jesuity do Jičína, kde jim novou kolej založil a jenom vyučování a vychovávání mládeže odevzdal; ostatní však obyvatelstvo jičínské, kteréž, až na čtyry katolíky, k učení Českých bratří se přiznávalo, měli jesuité získati víře katolické jenom po dobrém a beze všeho násilí, aby měšťané pro náboženství z města neodcházeli. Dle toho obmezili jesuité činnost svou ve správě duchovní, která jim r. 1623. pro nedostatek kněží světských ve farním kostele jičínském u sv. Jakuba byla svěřena, tak, že tam v čase postním týdně dvakrát kázali a každou neděli křesťanské učení vykládali; mimo to zařídili u Božího hrobu několikrát představení sv. Majdaleny, smrt Spasitelovu oplakávající, pak o Křížových dnech procesí, zvláště pak slavný průvod o slavnosti Božího Těla, jemuž i nekatolická rada městská a veliké množství lidu obcovalo.

Aby však lid poddaný k náboženství katolickému se naklonil, měli na všech panstvích a statcích knížectví Fridlandského nekatoličtí duchovní a praedikanti z far co možná nejdříve býti odstraněni a na jejich místa katoličtí kněží dosazeni. Proto poslán byl od Waldšteina za komisaře duchovního (commissarius in spiritualibus) na *panství Fridlanské a Liberecké* pražský kanovník *Jan Ctibor Kotva z Freivaldu*. Tento, přišed 12. srpna r. 1623. do města Fridlandu, vyšetřil stav kostelův a far dotčených panství jakož i důchody všech farářův evan-

gelických, tam se nacházejících, jimž pak 25. srpna t. r. všecko jejich obilí již sklizené i s desátkem jim povinným bylo zabaveno a zadržáno. Když pak k radě evangelického faráře ve Fridlandu, superintendenta M. Wolfganga Günthera, devět předních a bohatých měšťanů fridlandských syny své do škol jesuitských v Jičíně neposlali a tak rozkazu Waldšteina nešetřili, nařízeno bylo 4. května r. 1624. od regenta panství Waldšteina v Jičíně jakož i od dotčeného komisaře kanovníka Kotvy nekatolickému hejtmanu panství Fridlandského Janovi z Gerštorfu na Černhausích, aby superintendenta Günthera a všechny evangelické faráře na panstvích Fridlandském a Libereckém hned odstranil. Tento rozkaz ohlásil Gerštof 6. května na zámku fridlandském všem kněžím evangelickým, kteří, když marně se ucházeli o jeho přímluvu při knížeti fridlandském, v následujících dnech fary své opustili a ze země do Saska se vystěhovali. Byli to zejména: dotčený superintendent Günther, Ondřej Heisch, 83letý praedikant v Liberci, Melchior Neumann též v Liberci, Jiří Wandalus, farář v Bullendorfu, Pavel Breuer v Neusiedelu, Gabriel Biertiegel v Schönwaldu, Daniel Bursche v Heinersdorfu, Zachariáš Andreae v Berzdorfu, Martin Crusius v Lusdorfu, Jakub Riedel v Ullersdorfu, David Senftleben v Kunnersdorfu, Fridrich Moritz v Raspenavě, Kašpar Crusius v Neustadtlu, Kristián Starke v Arnsdorfu, Anofrius Börstmann v Röchlci, Michal Leubner ve Wittigu, Jan Majus ve Wiese a Basil Sartorius v Rejnovicích. — Potom od komisaře reformace Jana Ctibora Kotvy z Freifeldu 14. května r. 1624. slavně dosazen byl za děkana ve Fridlandě kanovník budišinský, Šebestián Baltasar z Waldhausen, avšak s velikým odporem sousedů fridlandských, takže Waldštejn svolil k tomu, aby na jeho panstvích, zvláště pak ve Fridlandě, křty a kopulace nekatolíků ještě po nějaký čas od kněží nekatolických, později však od katolických farářů byly konány. Když tak děkan fridlandský pro rozhořčení lidu málo měl důchodů vedlejších, vzal si na své útraty kaplana a odstraniv všude nekatolické pomocníky, dosadil dva kaplany do Berzdorfu (Bernsdorf) a do Raspenavy (Raspennau), jimž postoupil celý desátek z pěti filiálních kostelů. Za faráře do Liberce dosazen byl teprve 1. května r. 1625. katolický kněz Augustin Stein z Altkirchen v Elsku.

Pokračování příště

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)